

ผลกระทบจากการหย่า : บาดแผลที่ต้องเยียวยา

ดร. ศุภวดี บุญญวงค์*

บทนำ

การที่หญิงและชายตกลงอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยา ถ้าต้องการปฏิบัติตามกฎหมายเกณฑ์ของสังคม จะมีเงื่อนไขสำคัญอยู่ 2 ประการ ได้แก่ การจัดพิธีสมรสตามประเพณีและการจดทะเบียนสมรสตามกฎหมาย การสมรสจึงมีความหมายและความสำคัญด้านประเพณีเพื่อให้สังคมรับรู้ และด้านกฎหมายเพื่อเรียกได้ว่าเป็นการสมรสอย่างถูกต้องชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งมีความสำคัญต่อสิทธิและหน้าที่ต่อกันในระยะต่อมา การสมรสเป็นวิธีการอย่างหนึ่งของการเกิดสถาบันพื้นฐานของสังคมคือ ครอบครัว โดยสังคมกำหนดให้ประเพณีและกฎหมายเป็นเครื่องมือควบคุม มีวัตถุประสงค์ต้องการจัดครอบครัวที่ไม่อาจเป็นครอบครัวได้ ดังปรากฏในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว (ไชยยศ เหมะรัชตะ. 2531 : 19 – 22) ได้แก่ 1) ไม่ใช่ญาติสืบสายโลหิตโดยตรงขึ้นไปคือ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ทวด หรือโดยตรงลงมาคือ ลูก หลาน หลาน ลื้อ โดยตรงของตน ไม่คำนึงว่าจะต้องมีฐานะเช่นนั้นตามกฎหมายหรือไม่ 2) ไม่ใช่บุคคลวิกลจริต 3) ไม่ใช่คู่สมรสของบุคคลอื่นอยู่ก่อนแล้ว 4) ไม่ใช่ผู้รับบุตรบุญธรรมกับบุตรบุญธรรม สำหรับข้อนี้ไม่ได้ห้ามขาด เพียงแต่ทำให้สถานภาพเดิมสิ้นสุดลง

สังคมคาดหวังให้ครอบครัวปฏิบัติหน้าที่ทางสังคม (Social functions) และหากเป็นครอบครัวที่เกิดจากการสมรส ก็ยิ่งถูกคาดหวังให้ปฏิบัติอย่างสมบูรณ์แบบ การปฏิบัติหน้าที่ทางสังคมของครอบครัวเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์หลัก 4 ประการ ดังนี้

1. เพื่อการดำรงอยู่ของเผ่าพันธุ์มนุษย์ การมาอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวของหญิงชาย มีวัตถุประสงค์สำคัญคือ การเกิดลูกหลานสืบต่อวงศ์ตระกูล ครอบครัวเป็นที่ซึ่งหญิงชายสามารถใช้ชีวิตทางเพศอย่างเหมาะสม และพัฒนาไปสู่ความมีวุฒิภาวะทางเพศ
2. เพื่อความอยู่รอดของบุคคล เพราะครอบครัวมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ได้แก่ อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย การดูแลรักษาเมื่อเจ็บป่วย การป้องกันภัยอันตรายจากภายนอก รวมไปถึงการจัดหาสิ่งอื่นๆตามความจำเป็น
3. เพื่อการพัฒนาบุคคลในด้านต่างๆ ครอบครัวมีหน้าที่ให้การศึกษาอบรมแก่สมาชิก ถ่ายทอดวัฒนธรรม ประเพณีและค่านิยมของสังคม ช่วยให้สมาชิกพัฒนาไปได้อย่างเหมาะสมเกี่ยวกับการสร้างเอกลักษณ์ที่มั่นคง การสร้างความผูกพันกับผู้อื่น ความสามารถในการปรับตัว ตลอดจนการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างปกติสุข

* รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

4. เพื่อเป็นหน่วยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ทำหน้าที่ผลิต การกระจายและการบริโภค หรือการทำมาหากินให้ได้มาซึ่งรายได้สำหรับใช้ในการแลกเปลี่ยน จัดหาสิ่งจำเป็นต่างๆ

คู่สมรสและสังคมย่อมมีความปรารถนาให้ถนนชีวิตสมรสมุ่งไปสู่จุดหมายปลายทางคือ ครองคู่อยู่กินด้วยกันจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต แสดงถึงมีความมั่นคงในชีวิตสมรส แนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นได้จากคำอวยพรของคู่บ่าวสาวในวันแต่งงาน คู่สมรสจำนวนหนึ่งสามารถนำพาชีวิตคู่ของตนไปสู่จุดหมายดังกล่าวได้ แต่ก็ยังมีคู่สมรสอีกจำนวนหนึ่งต้องประสบกับเหตุทำให้การสมรสสิ้นสุดลง ได้แก่ ศาลพิพากษาให้เพิกถอน เพราะมีความบกพร่องตั้งแต่แรกมีการสมรส เช่น ถูกข่มขู่ให้สมรส ทั้งนี้ผู้ถูกข่มขู่สามารถใช้สิทธิเพิกถอนการสมรสได้ภายใน 1 ปี และเหตุของการสิ้นสุดชีวิตสมรสประการสำคัญที่ควรให้ความสนใจเป็นพิเศษคือ การหย่า หากการสมรสเป็นจุดเริ่มต้นของถนนชีวิตสมรส การหย่าก็คือ ยุติการเดินทางบนถนนเส้นนี้ อาจยุติชั่วคราวแล้วเริ่มเดินทางต่อไปกับคนใหม่หรือยุติอย่างถาวร ย่อมขึ้นอยู่กับเหตุผลของแต่ละคน

ภาวะการหย่าในสังคมไทย

การหย่าในสังคมไทย เป็นการยุติชีวิตสมรสอย่างถูกต้องตามกฎหมาย โดยความยินยอมของทั้งสองฝ่ายหรือโดยคำพิพากษาของศาล สำหรับการหย่าโดยความยินยอมนั้น ไซยยศ เหมะรัชตะ (2531 : 85) แสดงความเห็นไว้ว่า

“กฎหมายของเราไปไกลกว่ากฎหมายของหลายประเทศ บางประเทศที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ไม่ยอมให้สามีภรรยาหย่ากันเอง ส่วนใหญ่การหย่าต้องฟ้องศาล แต่ของเราให้ตกลงหย่ากันเองได้ ซึ่งอาจดูเสมือนว่า ทำให้หย่ากันง่าย กลายเป็นว่าแต่งงานไปก่อน ไม่พอใจก็หย่ากันได้ แต่ที่จริงผู้ร่างกฎหมายเราเห็นว่า เมื่อคู่สมรสหมดสิ้นเยื่อใยกันแล้ว จะบังคับให้จำต้องทนอยู่ด้วยกันต่อไป น่าจะเป็นการไม่สมควร เป็นผลร้ายแก่สถาบันครอบครัวเสียยิ่งกว่าปล่อยให้ขาดจากกันตามใจสมัคร”

และ ตูปลาดตร์ (ตูปลาดตร์. 2533 : 66 – 67) ได้เสนอไว้ว่า

“การหย่าขาดจากการสมรสในประเทศสยามทำได้ง่ายมาก ง่ายจนเกินไปในความเห็นของผู้เขียน หากการอยู่ร่วมกันมีความมั่นคงมากกว่าที่เป็นอยู่ ครอบครัวก็จะได้ประโยชน์มากขึ้นเท่านั้น แต่อย่างน้อยหญิงก็มีสิทธิเกือบเท่าเทียมกับชาย และการหย่าข้างเดียวแบบที่ทำกันในกฎหมายโมเสสและกฎหมายอิสลาม ไม่มีในกฎหมายสยาม เมื่อหญิงฟ้องหย่า ศาลมีแนวโน้มที่จะให้หย่าขาดจากกันตามความต้องการอย่างง่ายดาย”

จากความเห็นที่ยกมากล่าวข้างต้นนี้ แสดงถึงการให้โอกาสและให้เกียรติแก่การตัดสินใจสอดคล้องต้องกันของคู่สมรส แต่ในขณะที่เดียวกันก็อาจเป็นแนวทางที่เอื้อให้คู่สมรสใช้การหย่าโดยความยินยอมเป็นทางออกในการแก้ไขปัญหาของครอบครัวอย่างง่ายดาย ในภาวะสังคมปัจจุบันที่มีความบีบคั้นทางเศรษฐกิจและสังคมเพิ่มขึ้นตลอดเวลา ผู้คนอยู่ในภาวะถูกกดดันทั้งจากปัจจัยภายในตนเองที่ต้องการพัฒนาตนเองไม่

หยุดยั้งด้านความรู้ ฐานะเศรษฐกิจ ฐานะทางสังคม เพื่อให้เป็นที่ยอมรับทั้งตนเองและผู้อื่น และจากปัจจัยภายนอกที่มีส่วนต่อย้ำความต้องการแข่งขันกับผู้อื่น หากคู่สมรสได้มีความอดทนไม่เพียงพอต่อสภาพความกดดันเหล่านี้ ก็จะต้องสิ้นใจยุติชีวิตสมรส ซึ่งเป็นพันธะประการหนึ่งที่ทำให้ตนต้องวุ่นวายใจ วิตกกังวล และต้องรับผิดชอบ นอกจากนี้คู่สมรสบางคู่ก็อาจอาศัยการหย่าเป็นทางออกเพื่อแก้ไขปัญหาและหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบตามกฎหมาย

สำหรับการหย่าโดยคำพิพากษาของศาลนั้น เนื่องจากคู่สมรสตกลงกันไม่ได้ ฝ่ายหนึ่งต้องฟ้องหย่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว กำหนดเหตุฟ้องหย่าไว้ดังนี้

1. สามีหรือภรรยาเลี้ยงดูหรือยกย่องหญิงอื่นฉันท้ภรรยา หรือภรรยามีชู้
2. สามีหรือภรรยาประพฤติชั่ว ไม่ว่าจะมีความผิดทางอาญาหรือไม่ ถ้าเป็นเหตุให้อีกฝ่ายหนึ่งได้รับความอับอายขายหน้าหรือได้รับความดูถูกเกลียดชัง เพราะเหตุที่คงเป็นสามีหรือภรรยาของฝ่ายที่ประพฤติชั่วอยู่ต่อไป หรือได้รับความเสียหาย หรือเดือดร้อนเกินควรในเมื่อเอาสภาพฐานะและความเป็นอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยามาคำนึงประกอบ
3. สามีหรือภรรยาทำร้าย หรือทรมาณร่างกายหรือจิตใจ หรือหมิ่นประมาท หรือเหยียดหยามอีกฝ่ายหนึ่ง หรือบุพการีของอีกฝ่ายหนึ่ง อย่างร้ายแรง
4. สามีหรือภรรยาจงใจละทิ้งร้างอีกฝ่ายหนึ่งไปเกินหนึ่งปี
5. สามีหรือภรรยาต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก และได้ถูกจำคุกเกินหนึ่งปี ในความผิดที่อีกฝ่ายหนึ่งมิได้มีส่วนก่อให้เกิดการกระทำความผิดหรือยินยอม หรือรู้เห็นเป็นใจในการกระทำความผิดนั้นด้วย และการเป็นสามีภรรยากันต่อไปจะเป็นเหตุให้อีกฝ่ายหนึ่งได้รับความเสียหาย หรือเดือดร้อนเกินควร
6. สามีภรรยาสมัคใจแยกกันอยู่ เพราะเหตุที่ไม่อาจอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยาได้โดยปกติสุขตลอดมาเกินสามปี หรือแยกกันอยู่ตามคำสั่งของศาลเป็นเวลาเกินสามปี
7. สามีหรือภรรยาถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ หรือไปจากภูมิลำเนา หรือถิ่นที่อยู่เป็นเวลาเกินสามปี โดยไม่มีใครทราบแน่ชัดว่าเป็นตายร้ายดีอย่างไร
8. สามีหรือภรรยาไม่ให้ความช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูอีกฝ่ายหนึ่งตามสมควร หรือทำการเป็นปรปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภรรยากันร้ายแรง ทั้งนี้ถ้าการกระทำนั้นถึงขนาดที่อีกฝ่ายหนึ่งเดือดร้อนเกินควรในเมื่อเอาสภาพ ฐานะและความเป็นอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยามาคำนึงประกอบ
9. สามีหรือภรรยาวิกลจริตตลอดมาเกินสามปี และความวิกลจริตนั้นมีลักษณะยากที่จะหายได้กับทั้งความวิกลจริตถึงขนาดที่จะทนอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยาต่อไปไม่ได้
10. สามีหรือภรรยาผิดทัศนคติอันทำให้เป็นหนังสือในเรื่องความประพฤติ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้
11. สามีหรือภรรยาเป็นโรคติดต่ออย่างร้ายแรง อันอาจจะเป็นภัยแก่อีกฝ่ายหนึ่ง และโรคมีลักษณะเรื้อรังไม่มีทางที่จะหายได้

12. สามีหรือภรรยาที่มีสภาพร่างกาย ทำให้สามีหรือภรรยาอื่นไม่อาจร่วมประเวณีได้ตลอดกาล การหย่าอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ปรากฏดังหลักฐานของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ต่อไปนี้

ตาราง 1 สถิติอัตราการทำหย่า ปีพ.ศ. 2537 – 2543 (หน่วยนับ : คน)

ปี พ.ศ.	ภาคกลาง	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคใต้	กรุงเทพฯ
2537 จังหวัดที่มีอัตรา การหย่าสูงสุด	12.83 % นนทบุรี	12.08 % เชียงใหม่	5.86 % นครราชสีมา	10.07 % ภูเก็ต	25.63 %
2538 จังหวัดที่มีอัตรา การหย่าสูงสุด	14.03 % นนทบุรี	12.85 % เชียงใหม่	6.89 % อุดรธานี	9.16 % ภูเก็ต	25.11 %
2539 จังหวัดที่มีอัตรา การหย่าสูงสุด	15.51 % นนทบุรี	15.40 % เชียงใหม่	7.93 % หนองบัวลำภู	10.50 % ภูเก็ต	26.39 %
2540 จังหวัดที่มีอัตรา การหย่าสูงสุด	18.46 % นนทบุรี	19.22 % เชียงใหม่	10.02 % อุดรธานี	12.02 % ภูเก็ต	27.85 %
2541 จังหวัดที่มีอัตรา การหย่าสูงสุด	23.28 % สมุทรสาคร	23.07 % เชียงราย	15.23 % อุดรธานี	15.44 % ภูเก็ต	36.61 %
2542 จังหวัดที่มีอัตรา การหย่าสูงสุด	20.19 % นนทบุรี	25.62 % พเยาวั	13.29 % อุดรธานี	13.15 % ภูเก็ต	16.68 %
2543 จังหวัดที่มีอัตรา การหย่าสูงสุด	23.15 % นนทบุรี	26.71 % เชียงราย	15.09 % อุดรธานี	14.58 % ภูเก็ต	31.27 %

หากพิจารณาตัวเลขในตารางข้างบนจะเห็นได้ว่า อัตราการทำหย่าของคนไทยในภาพรวมเพิ่มขึ้นแทบทุกปี และจังหวัดที่มีอัตราการทำหย่าสูงสุดมักเป็นศูนย์กลางด้านธุรกิจ มีความเจริญด้านวัตถุ ผู้คนจำนวนมาก เคลื่อนย้ายเข้าไปอาศัยเพื่อประกอบอาชีพ เช่น กรุงเทพมหานคร ภูเก็ต เชียงใหม่ ตัวเลขเหล่านี้สะท้อนภาพ

ของการหย่าได้เพียงในระดับหนึ่ง แต่ยังมีคำถามที่ต้องการคำตอบอีกหลายข้อ เช่น สาเหตุสำคัญของการหย่าคืออะไร? ซึ่งอาจแตกต่างกันไปจากเหตุแห่งการฟ้องหย่า ปัจจัยอะไรที่ส่งผลให้อัตราการหย่าในจังหวัดนั้นๆอยู่ในระดับสูง? การหย่าส่งผลต่อครอบครัวและคู่สมรสทางด้านบวกหรือด้านลบมากกว่ากัน? ในกรณีใดที่ส่งผลด้านบวกและในกรณีใดที่ส่งผลด้านลบ? ขั้นสุดท้ายของภาวะความไม่มั่นคงในชีวิตสมรสอยู่ที่การหย่าจริงหรือ? เหล่านี้เป็นต้น

การครองชีวิตคู่เป็นเรื่องละเอียดอ่อน มีศิลปะและความซับซ้อน การหย่าแม้เป็นเรื่องเกี่ยวกับกฎหมาย แต่มีความเกี่ยวข้องกับค่านิยมของสังคมด้วยเช่นกัน เพราะกระทบกระเทือนต่อภาพลักษณ์ของครอบครัว อาจเป็นเหตุผลประการหนึ่งทำให้คู่สมรสจำต้องอดทนและดำรงอยู่ในสภาพการหย่าทางอารมณ์ ซึ่งเป็นลักษณะของการแยกกันอยู่ หรือต่างคนต่างอยู่ เห็นห่างต่อกันทางอารมณ์ ขาดสัมพันธ์ภาพต่อกันในฐานะสามีภรรยา การหย่าทางอารมณ์ส่งผลให้ครอบครัวปฏิบัติหน้าที่อย่างขาดประสิทธิภาพ ดังข้อสังเกตของนักมนุษยวิทยาที่ว่า (โหนดล และคณะ. 2530 : 76)

“การหย่าและการแต่งงานใหม่เป็นเรื่องปกติในไทย การหย่ามักไม่มีการจดทะเบียนอย่างเป็นทางการ โดยทั่วไปการยุติการสมรสจะเกิดจากกระบวนการที่ไม่เป็นทางการ โดยที่ฝ่ายหนึ่งย้ายออกไปจากบ้าน ข้อมูลเกี่ยวกับการหย่าที่ได้จากการสำรวจอาจมีข้อบกพร่องบางประการ เพราะบางครั้งคำถามที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้เป็นสิ่งละเอียดอ่อน อย่างไรก็ตามในการสำรวจหลายครั้ง สตรีที่เคยสมรสเมื่อถูกซักถามเกี่ยวกับประวัติการแต่งงาน มีสัดส่วนของผู้ที่ตอบว่า ตนเองแต่งงานมากกว่าหนึ่งครั้งมากพอสมควร การคาดประมาณเกือบหนึ่งในห้าของสตรีไทย คิดว่าชีวิตสมรสของตนจะสิ้นสุดลงภายใน 15 ปีแรกของการแต่งงาน และเกือบหนึ่งในสี่คิดว่า ภายใน 20 ปีแรก ในช่วงแรกๆของการแต่งงาน การหย่าและการแยกกันอยู่เป็นลักษณะสำคัญของการเลิกสมรสมากกว่าการเป็นหม้าย และแม้แต่เมื่อสิ้นสุด 20 ปีของการแต่งงาน การหย่าและการแยกกันอยู่ก็ยังคงถึงร้อยละ 60 ของการยุติชีวิตสมรสทั้งหมด ในขณะที่การเลิกร้างการสมรสเกิดขึ้นบ่อยๆในไทย การแต่งงานใหม่ก็เกิดขึ้นบ่อยๆเช่นเดียวกันด้วย โดยเฉพาะสตรีที่หย่าเมื่ออายุน้อย เกือบสองในสามของสตรีที่อยู่ในวัยมีบุตรจะแต่งงานใหม่ภายใน 5 ปีหลังจากเลิกร้างชีวิตสมรสเดิมและในหมู่สตรีในวัยมีบุตรที่อายุน้อยนั้น การแต่งงานเป็นไปอย่างรวดเร็วและกว้างขวางเป็นพิเศษ”

ครอบครัวที่อยู่ในสภาพการหย่าทางอารมณ์ อาจดำเนินต่อไปไม่ถึงการหย่าก็ได้ และยากมากสำหรับการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ เพราะสังคมไทยมีค่านิยมว่า ไฟในอย่านำออก ไฟนอกอย่านำเข้า ดังนั้นอารมณ์และความรู้สึกต่อกันด้านลบอย่างรุนแรงของคู่สมรสควรเป็นเรื่องเฉพาะภายในครอบครัว ไม่ควรนำไปแพร่พรายให้บุคคลอื่นรับรู้

บาดแผลจากการหย่า

การหย่านับเป็นการสูญเสียครั้งสำคัญในชีวิตของบุคคล ซึ่งโฮมส์และรา (Kassin. 1995 : 701 ; citing Holmes; & Rahe. 1967) ได้สร้างมาตราส่วนประมาณค่าการปรับตัวใหม่ด้านสังคม (The Social Readjustment Rating Scale) ศึกษาศาสตร์ของความเครียดที่ส่งผลให้คนไข้ต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล พบว่า การหย่าเป็นความเครียดที่รุนแรงลำดับสองรองจากการเสียชีวิตของคู่สมรส เนื่องจากความสัมพันธ์ในชีวิตคู่สามารถตอบสนองความต้องการทางอารมณ์ด้านความรัก ความอบอุ่น ความต้องการทางเพศ และการพัฒนาเอกลักษณ์ของคู่สมรส เมื่อชีวิตสมรสสิ้นสุดลงจึงส่งผลอย่างรุนแรงในระยะแรกและค่อยๆลดลง อาจใช้เวลาแตกต่างกันสำหรับแต่ละคน

จากการศึกษาของโคลแมนและแกนอน แมททิว (Coleman & Ganong. 1993 : 117–124 ; Matthew. 1996 : 641) ถึงผลกระทบของการหย่าที่มีต่อผู้หย่าเอง พบว่า กลุ่มคนที่หย่าจะมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตเลวร้ายกว่าผู้ที่ยังอยู่ในชีวิตสมรส ผู้ไม่สมรส หรือพวกที่เป็นม่าย การหย่าส่งผลทางด้านจิตวิทยา คือ ผู้หย่าจะรู้สึกโกรธ ตำหนิตนเอง ซึมเศร้า มีความรู้สึกว่าต้องการความช่วยเหลือเพิ่มขึ้น รู้สึกโดดเดี่ยว รู้สึกผิด รู้สึกสูญเสีย เป็นกังวลและความเชื่อมั่นในตนเองลดลง การหย่าส่งผลทางสังคม ได้แก่ ผู้หย่ามีการติดต่อกับสังคมน้อยลง ทำให้มีเครือข่ายทางสังคมอยู่ในขอบเขตจำกัด การหย่าส่งผลต่อสุขภาพกายคือสุขภาพกายจะเสื่อมถอยลง เนื่องจากองค์ประกอบต่างๆดังนี้ 1) การที่ต้องสูญเสียกันชนแห่งความเครียดเนื่องจากการลดขนาดเครือข่ายทางสังคมลง 2) รายได้ต่ำลง มีความเครียดทางการเงินเพิ่มขึ้น ทำให้การดูแลสุขภาพและมาตรฐานความเป็นอยู่ลดน้อยลง 3) ความเครียดที่เพิ่มขึ้นนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงกิจกรรมประจำวัน 4) ลดศักยภาพในการต่อสู้กับปัญหา ทำให้สุขภาพจิตต่ำลง และการหย่าส่งผลต่อความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ด้านการติดต่อสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อกัน

ผลกระทบของการหย่าต่อภาวะการตาย จากการศึกษาลอร์ดและพานิส (Lillard; & Panis. 1996 : 313 – 327) พบว่า ผู้ชายสมรสมีความเสี่ยงต่ออัตราการตายต่ำกว่าผู้ชายที่ไม่สมรส และความเสี่ยงต่อภาวะการตายของผู้ชายจะสูงสุดในกลุ่มผู้ชายที่ทำการหย่า

บาดแผลจากการหย่าที่สำคัญประการหนึ่งคือ มีผลต่อลูกซึ่งเป็นผลผลิตจากการสมรส เมื่อชีวิตสมรสสิ้นสุดลง ผู้ที่ได้รับผลกระทบลำดับต่อจากผู้หย่าก็คือลูก จากรายงานของศูนย์วิจัยครอบครัว มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ประเทศอังกฤษ (บัญญัติ สุขศรีงาม. 2542 : 37 – 38) พบว่า เด็กที่เกิดมาจากครอบครัวที่มีการหย่าจะมีปัญหาไปตลอดชีวิต เด็กเหล่านี้จะกระทำผิดและมีปัญหาทางพฤติกรรม ซึ่งขึ้นอยู่กับช่วงอายุของเด็กขณะที่พ่อแม่หย่ากัน โดยเฉพาะเด็กอายุ 12 – 15 ปีมักได้รับผลกระทบที่เลวร้ายที่สุดรองลงมาในช่วงวัยก่อนเรียน จากการศึกษาเด็กจำนวน 17,000 คนในอังกฤษและนิวซีแลนด์ พบว่า เด็กจากครอบครัวที่พ่อแม่หย่าจะออกจากบ้านในช่วงอายุยังน้อยๆ กล่าวคือ เด็กกลุ่มนี้ประมาณ 45% จะสมรสเมื่ออายุ 20 ปี ในขณะที่เด็กอายุเท่ากันจากครอบครัวปกติจะสมรสเมื่ออายุ 20 ปีมีเพียง 15% เท่านั้น ทั้งนี้

เนื่องจากเด็กจากครอบครัวที่มีการหย่าจะขาดความอบอุ่น จึงต้องแสวงหาผู้ทดแทนพ่อแม่เพื่อให้ความรัก ความเข้าใจและความอบอุ่นแก่ตน นอกจากนี้หากเป็นเด็กที่มาจากครอบครัวฐานะดีหรือพ่อแม่อยู่ในวงสังคม ชั้นสูง ลูกจะก่อปัญหารุนแรงด้วยการหนีออกจากบ้านประชดชีวิต ติดยาเสพติด หรือมีว่ลู่ทางเพศ

วินัดดา ปิยศิลป์ (2537 : 175 – 180) ศึกษาเด็กจำนวน 80 คน จาก 78 ครอบครัวที่มีการ แดกแยกอย่างถาวร โดยให้ครูรายงานพฤติกรรมของเด็กที่โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กวัย 2 – 5 ปี, 6 – 9 ปี และมากกว่า 10 ปี พบว่า ปัญหาที่พบในวัย 2 – 5 ปี มีดังนี้ 1) เป็นปกติ 7.1 % 2) มีพฤติกรรม ถดถอย แยกตัว ก้าวร้าว ปรับตัวไม่ดี 50 % 3) อารมณ์หงุดหงิด กังวลกับการพลัดพราก 64.3 % 4) ถูก ทอดทิ้ง 64.3 % 5) ถูกทารุณทางกาย 28.3 % สำหรับปัญหาที่พบในวัย 6 – 9 ปี มีดังนี้ 1) ปัญหา พฤติกรรม ถดถอย แยกตัว ก้าวร้าว ต่อต้านกฎเกณฑ์ 44 % 2) ปรับตัวไม่ดี ไม่มั่นใจในตนเอง 80 % 3) ปัญหาทางอารมณ์ ซึมเศร้า หงุดหงิด วิตกกังวล 36 % 4) ปัญหาการเรียนต่ำกว่าความสามารถ 48 % และ สำหรับปัญหาที่พบในวัยมากกว่า 10 ปี มีดังนี้ 1) ปัญหาการเรียนต่ำกว่าความสามารถ ในเด็กชาย 83.3 % ในเด็กหญิง 50.4 % 2) ปัญหาการปรับตัว ไม่มั่นใจในตนเอง ในเด็กชาย 77.8 % ในเด็กหญิง 82.6 % 3) เห็นคุณค่าในตนเองต่ำ ในเด็กชาย 66.7 % ในเด็กหญิง 78.3 % 4) ปัญหาพฤติกรรม ถดถอย แยกตัว ก้าวร้าว ต่อต้านกฎเกณฑ์ ในเด็กชาย 77.8 % ในเด็กหญิง 52.2 % 5) ปัญหาทางอารมณ์ ซึมเศร้า หงุดหงิด วิตกกังวล ในเด็กชาย 50 % ในเด็กหญิง 86.6 % ผู้วิจัยเน้นให้เห็นว่า ปัญหาในเด็กแต่ละวัยเปลี่ยนไปตาม อายุ ปัญหาในการปรับตัวของเด็กมักเป็นพื้นฐานที่ส่งผลทำให้การสร้างบุคลิกภาพเบี่ยงเบนไป

จากการศึกษาของวอลเลอร์สแตนและเคลลี (Wallerstein; & Kelly. 1980 ; Wallerstein. 1985 : 116 – 123 อ้างจาก ศุภลักษณ์ พุทธิพงษ์ศิริ. 1994 : 49 - 53) พบว่า สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการ ปรับตัวเป็นเด็กดีคือ ความสัมพันธ์ที่เต็มไปด้วยความรักใคร่อย่างมั่นคงของพ่อแม่ ถึงแม้พ่อแม่แยกกันไปแล้ว สัมพันธภาพระหว่างพ่อกับลูกหรือแม่กับลูกต้องไม่เปลี่ยนแปลง ไม่ว่าลูกจะอยู่กับใครก็ตาม พ่อหรือแม่ ที่ไม่ได้อยู่กับลูกควรหมั่นเยี่ยมเยียนลูกอยู่เสมอ การหายจากไปไม่มาพบกันอีก ย่อมนำมาซึ่งความรู้สึก ปวดร้าวในใจของเด็ก แม้ว่าเด็กไม่ได้อยู่กับพ่อหรือไม่ได้อยู่กับแม่ หากความสัมพันธ์ที่มีต่อกันของเด็กต่อพ่อ หรือแม่ยังคงมีความสำคัญอย่างมาก หลังจากได้ศึกษามาเป็นเวลา 5 ปี ผู้วิจัยรายงานว่า ถ้ามีการติดต่อกัน บ้างระหว่างพ่อหรือแม่ที่ไม่ได้อยู่ด้วยกันกับเด็กจะดีกว่าไม่มีการติดต่อกันเลย ซึ่งการไม่สนใจหรือละทิ้ง โดยเฉพาะจากพ่อ เป็นเหตุให้เด็กเกิดภาวะซึมเศร้าและทำลายการนับถือตนเองของเด็ก เมื่อศึกษาต่อถึง 10 ปี วอลเลอร์สแตนได้ติดตามผลและรายงานไว้ว่า สามารถแบ่งเด็กที่มาจากครอบครัวหย่าร้างได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

ประเภทแรก เด็กสามารถรับผิดชอบดูแลตนเองได้โดยที่พ่อแม่ไม่ต้องยุ่งยาก เด็กๆเหล่านี้กลับถึง บ้านที่ว่างเปล่าไม่มีใคร พ่อหรือแม่ไม่มีเวลาสำหรับให้คำปรึกษาให้คำปรึกษาหรือว่ากล่าวตักเตือน

ประเภทที่สอง เด็กต้องรับภาระ รับผิดชอบต่อความเศร้าโศกหรือความทุกข์ของพ่อแม่ เด็กเหล่านี้จะอยู่ในสภาพคล้ายผู้ใหญ่ เป็นผู้สืบบทบาทในการช่วยเหลือพ่อหรือแม่ซึ่งไม่สามารถจัดการอะไรได้

ประเภทที่สาม เด็กเป็นภาระที่พ่อแม่ต้องรับผิดชอบ ทำให้เด็กต้องเผชิญกับความขัดแย้ง การโต้เถียงของพ่อแม่อยู่เสมอ เกี่ยวกับการเป็นผู้ปกครองและการมาเยี่ยมลูก บางครั้งเป็นการโต้แย้งกันทางกฎหมายอย่างยาวนาน

อาจกล่าวได้ว่า เด็กที่มาจากครอบครัวที่พ่อแม่หย่ากัน ไม่ว่าจะเป็เด็กวัยใดก็ตาม มีแนวโน้มค่อนข้างสูงในการเผชิญกับปัญหาหลายประการ ล้วนแต่มีผลกระทบทางอารมณ์ สังคมและจิตใจของเด็กอย่างมาก สิ่งหนึ่งที่อยู่ในใจของเด็กๆตลอดเวลาก็คือ ความรู้สึกปวดร้าว เศร้าใจ ซึ่งอาจมีผลต่อสุขภาพจิตของเด็กได้ หากบุคลิกภาพของเด็กเป็นคนมีลักษณะเข้มแข็ง ยอมรับความเป็นจริง มีความมั่นคงทางอารมณ์และมีความสามารถในการปรับตัว รวมถึงมีสิ่งแวดล้อมที่ดี ก็อาจรอดพ้นจากการมีปัญหสุขภาพจิต

นอกจากนี้ การหย่าไม่เพียงแต่สร้างบาดแผลให้แก่ครอบครัวปัจจุบันเท่านั้น แต่ยังสร้างแผลเป็นให้แก่รุ่นลูกหลานต่อไปอีก จากงานวิจัยที่น่าสนใจของอมาโต (Amato, 1996 : 628 – 640) ซึ่งทำการศึกษาเพื่ออธิบายความเชื่อมโยงระหว่างรุ่นของการหย่า โดยอาศัยโมเดลของเรจิงเกอร์ เกี่ยวกับความไม่มั่นคงในชีวิตสมรสของรุ่นลูกหลาน มาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา ผู้วิจัยแบ่งตัวแปรอิสระออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มแรกเป็นกลุ่มตัวแปรเศรษฐกิจและสังคม ประกอบด้วยอายุแรกสมรส การทดลองอยู่ร่วมกันก่อนสมรส การศึกษา รายได้และการมีงานทำของภรรยา กลุ่มที่สองเป็นกลุ่มตัวแปรเจตคติต่อการหย่า และกลุ่มที่สามเป็นกลุ่มตัวแปรปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมว่าด้วยความสัมพันธ์ และมีตัวแปรคุมคือ การหย่าของพ่อแม่ การหย่าของลูกหลาน และระยะสมรส ใช้การวิเคราะห์หลายตัวแปรและวิเคราะห์ทีละคู่ พบว่า คู่สมรสที่ฝ่ายหนึ่งมีพ่อแม่หย่ากันจะมีการหย่าสูงกว่าคู่สมรสที่พ่อแม่ไม่มีการหย่า ความน่าจะเป็นของการหย่าจะมีอัตราสูงเป็นพิเศษในกลุ่มคู่สมรสที่ทั้งคู่มาจากครอบครัวที่พ่อแม่มีการหย่า ความน่าจะเป็นของการหย่าในกลุ่มที่สมรสเป็นครั้งที่สองจะสูงกว่าคู่สมรสที่ทำการสมรสครั้งแรก อายุแรกสมรสจะต่ำในกลุ่มคู่สมรสที่พ่อแม่ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีการหย่า คู่สมรสที่อยู่ร่วมกันก่อนการสมรสจะมีการหย่าสูงกว่าเมื่อพ่อแม่มีการหย่า โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คู่สมรสที่ทั้งคู่มาจากชีวิตครอบครัวที่พ่อแม่มีการหย่ากัน การหย่าของพ่อแม่มีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษาที่ต่ำหรือมีการศึกษาน้อย รายได้ของคู่สมรสไม่มีความสัมพันธ์กับการหย่า การหย่าของพ่อแม่มีความสัมพันธ์ด้านลบอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติกับการทำงานแบบเต็มเวลาของแม่ การหย่าของพ่อแม่มีความสัมพันธ์ด้านบวกกับเจตคติที่มีต่อการหย่า คู่สมรสที่มาจากครอบครัวซึ่งพ่อแม่หย่ากันจะมีพฤติกรรมเป็นปัญหาด้านความสัมพันธ์กับคู่สมรส โดยเฉพาะอย่างยิ่งคู่สมรสที่ทั้งคู่มาจากครอบครัวที่มีการหย่า กล่าวโดยสรุป อายุแรกสมรส การอยู่ร่วมกันก่อนสมรส การศึกษาและปัญหาพฤติกรรมด้านความสัมพันธ์ เป็นผลมาจากการหย่าของพ่อแม่

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ด้วยการถดถอยโลจิสติก พบว่า คู่สมรสที่มีพ่อแม่หย่ากัน มีความสัมพันธ์กับการเพิ่มขึ้นของความเสี่ยงที่จะหย่าอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ คู่สมรสหญิงที่มีพ่อแม่หย่ากัน มีโอกาสหย่ามากกว่าครึ่งหนึ่ง หากคู่สมรสทั้งสองมาจากครอบครัวที่มีพ่อแม่หย่ากัน โอกาสที่คู่สมรสจะหย่ากันมีมากเป็น 3 เท่า อายุแรกสมรสมีความสัมพันธ์กับการหย่า การเพิ่มขึ้นของอายุแรกสมรสในแต่ละปีมีโอกาสที่จะหย่ากันนั้นลดลงถึงร้อยละ 7 การอยู่ร่วมกันก่อนการสมรสมีความน่าจะเป็นของการหย่าเพิ่มเป็นร้อยละ 59 ซึ่งไม่มีตัวแปรใดสามารถพยากรณ์การหย่าได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อแยกตัวแปรในการวิเคราะห์ พบว่า ระดับการศึกษาที่มีนัยสำคัญต่ำสุดต่อความเสี่ยงของการหย่า และรายได้ของภรรยาที่มีนัยสำคัญทำให้การหย่าเพิ่มขึ้น กล่าวโดยสรุป ประวัติครอบครัวและตัวแปรเศรษฐกิจสังคมบางตัว สามารถคาดคะเนผลการหย่าของพ่อแม่ที่มีผลต่อการหย่าของลูกหลานได้ เจตคติต่อการสมรสสามารถนำมาอธิบายถึงผลกระทบของการหย่าของพ่อแม่ต่อการหย่าของลูกหลานได้เพียงเล็กน้อย การหย่าของพ่อแม่มีผลต่อการเกิดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาด้านความสัมพันธ์ของคู่สมรส ระยะสมรส ผลจากการวิเคราะห์พบว่า การหย่าของพ่อแม่ของคู่สมรสทั้งคู่ทำให้ระยะการสมรสสั้น คู่สมรสที่ภรรยามาจากครอบครัวที่มีการหย่า และคู่สมรสที่มาจากครอบครัวที่มีพ่อแม่หย่าทั้งคู่ ความเสี่ยงของการหย่าจะเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 87 และ 62 ตามลำดับ โดยเฉพาะในกลุ่มอายุสมรส 4 ปีและต่ำกว่า ระยะสมรสไม่มีความสัมพันธ์กับความเสี่ยงที่เกิดจากการหย่ากันของพ่อแม่ การหย่าของพ่อแม่มีความสำคัญต่อการสมรสครั้งแรกของลูก และหากการหย่านั้นเกิดขึ้นเมื่อลูกอายุยังน้อย

การเยียวยาด้วยการให้คำปรึกษาครอบครัว

การให้คำปรึกษาครอบครัวเป็นกระบวนการอย่างหนึ่ง ที่สามารถให้ความช่วยเหลือครอบครัวที่ประสบกับสภาพการหย่าร้าง โดยมีผู้ให้คำปรึกษาที่มีความรู้ความสามารถทางทฤษฎี ได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดีทางด้าน การให้คำปรึกษาครอบครัว มีจรรยาบรรณด้านวิชาชีพ ทำหน้าที่ช่วยเหลือครอบครัวให้สามารถปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีเป้าหมายสำคัญคือ (อุมาพร ตรังคสมบัติ. 2541 : 222) ช่วยให้ผู้แต่ละคนจัดการกับความรู้สึกเจ็บปวดและการสูญเสียที่เกิดขึ้นได้สำเร็จและก้าวต่อไปข้างหน้าได้ ช่วยให้พ่อแม่และลูกใช้ชีวิตในฐานะปัจเจกบุคคลที่มีความมั่นคงในตนเองอย่างเพียงพอ การให้คำปรึกษาจะเน้นที่ระบบย่อย และการสร้างขอบเขตที่เหมาะสมระหว่างระบบย่อยต่างๆ โดยเฉพาะให้พ่อแม่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในฐานะพ่อแม่ ต้องร่วมมือกันปกครองดูแลลูกและช่วยให้ลูกรู้ว่า แม้ความสัมพันธ์นั้นที่สามีภรรยาจะสิ้นสุดไปแล้วก็ตาม แต่ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูกยังดำรงอยู่ต่อไป

ครอบครัวที่หย่าจะมีวงจรชีวิตและภารกิจพัฒนาการโดยเฉพาะแตกต่างไปจากครอบครัวปกติ (Carter; & McGoldrick. 1989 : 22) ดังนี้

ตาราง 2 วงจรชีวิตและภารกิจพัฒนาการของครอบครัวที่หย่า

ระยะ	ภารกิจพัฒนาการ
<p><u>ระหว่างการหย่า</u></p> <p>1. ตัดสินใจหย่า</p> <p>2. วางแผนการแยกทางกัน</p> <p>3. การแยกจากกัน</p> <p>4. การหย่าเสร็จสมบูรณ์</p>	<p>1. ยอมรับว่าชีวิตสมรสล้มเหลว และตนเองก็มีส่วนในความล้มเหลวนั้น</p> <p>2. ร่วมมือกันเพื่อให้การแยกจากกันเป็นไปด้วยดี</p> <p>2.1 ทำความเข้าใจกับลูกและเครือญาติเกี่ยวกับการหย่า</p> <p>2.2 ตกลงเกี่ยวกับสิทธิในการดูแล การเยี่ยมเยียน ลูกและการเงิน</p> <p>3. จัดการให้ความผูกพันในฐานะคู่สมรสสิ้นสุดลงอย่างเหมาะสม ตั้งใจร่วมมือกันต่อไปในการเลี้ยงดูลูก</p> <p>3.1 ยอมรับความโศกเศร้าที่ต้องสูญเสียครอบครัวที่เคยเป็นปึกแผ่น</p> <p>3.2 สร้างความสัมพันธ์ใหม่กับอดีตคู่สมรส</p> <p>3.3 ปรับตัวกับสภาพชีวิตใหม่ที่ต้องแยกกันอยู่</p> <p>3.4 คงความสัมพันธ์ที่มีต่อเครือญาติของอดีตคู่สมรส</p> <p>4. จัดการให้การหย่าร้างทางอารมณ์เสร็จสมบูรณ์</p> <p>4.1 ความโศกเศร้าจากการสูญเสียเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์</p> <p>4.2 เอาชนะความขมขื่น ความโกรธ ความรู้สึกผิด ฯลฯ</p> <p>4.3 เลิกสร้างความหวังที่จะมาคืนดีและอยู่ร่วมกันอีก</p> <p>4.4 สร้างความหวังและเป้าหมายสำหรับชีวิตใหม่</p>
<p><u>หลังการหย่าร้าง</u></p> <p>ครอบครัวที่พ่อหรือแม่เลี้ยงดูลูกตามลำพัง</p>	<p>1. ร่วมมือกับอดีตคู่สมรสในการดูแลลูก</p> <p>2. สนับสนุนให้ลูกกับพ่อหรือแม่ที่จากไปมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน</p>

จากวงจรชีวิตและภารกิจพัฒนาการของครอบครัวที่หย่าจะเห็นได้ว่า ครอบครัวควรได้รับความช่วยเหลือจากนักจิตวิทยาการให้คำปรึกษาครอบครัว เพื่อจัดเตรียมสมาชิกครอบครัวทุกคนให้สามารถดำเนินชีวิตในสังคมต่อไป การหย่าไม่ใช่ยุติด้วยการจดทะเบียนหย่าอย่างถูกต้องตามกฎหมาย แล้วปล่อยให้ขาดแคลน

จากการหยาบเป็นเรื่องเฉพาะภายในครอบครัว หรือเป็นหน้าที่ของสมาชิกครอบครัวแต่ละคนให้การเยียวยาแก่ตนเองตามยะถากรรม แต่ควรเป็นความรับผิดชอบประการหนึ่งของสังคมที่จะต้องเข้าไปดูแลและให้ความช่วยเหลือ

ในการให้ความช่วยเหลือครอบครัวนั้น นักจิตวิทยาการให้คำปรึกษาครอบครัว มองครอบครัวโดยยึดกรอบแนวคิด 3 ประการ ได้แก่

1. ครอบครัวมีความเป็นพลวัต หมายถึง ครอบครัวมีคุณสมบัติ มีชีวิตในฐานะที่เป็นหน่วยพื้นฐานของชีวิต นั่นคือ มีกิจกรรมการเปลี่ยนแปลงและการเคลื่อนไหวต่างๆ มีการเกิด การเติบโต การพัฒนาอย่างมีทิศทาง มีความทุกข์ความสุข มีการเริ่มต้น การถดถอยและการสิ้นสุด แต่ละครอบครัวต่างก็มีรายละเอียดบนหน้าประวัติศาสตร์ของตนเองโดยเฉพาะ ซึ่งแตกต่างไปจากครอบครัวอื่นๆ อย่างมากมาย

2. ครอบครัวมีลักษณะเป็นระบบ เมื่อพิจารณาครอบครัวด้วยทฤษฎีระบบ (System theory) หมายถึง ครอบครัวเกิดจากการรวมตัวของบุคคลเข้าด้วยกันเกิดเป็นระบบใหม่คือ ระบบครอบครัว ซึ่งประกอบด้วยหลายระบบย่อย ได้แก่ ระบบย่อยของบุคคล ของสามีภรรยา ของพ่อแม่และของพี่น้อง ภายในระบบย่อยจะบ่งบอกถึงตำแหน่งของสมาชิกที่มีความสัมพันธ์กันกับตำแหน่งอื่นๆ เมื่อหน่วยย่อยมีการเปลี่ยนแปลงย่อมส่งผลกระทบต่อหน่วยย่อยอื่นๆ และระบบทั้งระบบมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย ในทำนองเดียวกันการเปลี่ยนแปลงของระบบรวม ก็จะส่งผลกระทบต่อหน่วยย่อยแต่ละหน่วยเช่นกัน ดังนั้นการเข้าใจครอบครัวอย่างลึกซึ้งต้องพิจารณาสมาชิกแต่ละคน และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกนั้นกับสมาชิกอื่นภายในครอบครัวด้วย ระบบครอบครัวจัดเป็นระบบกึ่งปิด ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ครอบครัวไม่ได้โดดเดี่ยว แต่จะมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับสิ่งแวดล้อมอยู่ตลอดเวลา ครอบครัวจึงมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ บทบาทของสมาชิกครอบครัวจะได้รับผลกระทบจากระบบต่างๆ ภายในสังคม เช่น ระบบชุมชน ระบบโรงเรียน ระบบสถาบันศาสนาและระบบอื่นๆ

3. เป็นแหล่งรวมบุคลิกภาพที่มีการปฏิสัมพันธ์ หมายถึง การที่ครอบครัวมีสมาชิกมากกว่าหนึ่งคนมาอยู่ร่วมกัน ทำให้เกิดความเชื่อมโยงของสภาพต่างๆ ที่สมาชิกเป็นอยู่และกำลังกระทำอยู่ ซึ่งแต่ละคนก็ยังถือว่าเป็นลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง ครอบครัวจึงได้รับผลกระทบจากสมาชิกทั้งในปัจจุบันและในอนาคต การปฏิสัมพันธ์ภายในครอบครัวมีลักษณะสองทาง มีการโต้ตอบกันไปมาและมีกฎควบคุมชีวิตครอบครัวอยู่ ทั้งที่เป็นสากลยอมรับกันทั่วไปในทุกสังคม กฎที่ถือปฏิบัติเฉพาะกลุ่มชนและกฎพิเศษเฉพาะครอบครัว กฎเหล่านี้แม้ว่าเป็นสิ่งที่มองไม่เห็น แต่สามารถสังเกตรูปแบบได้จากการวิเคราะห์วิธีการ เมื่อสมาชิกมีการปฏิสัมพันธ์ต่อกัน การทำความเข้าใจการปฏิสัมพันธ์จะต้องคำนึงถึงบริบทด้านสังคมและวัฒนธรรมประกอบกัน ภายใต้เงื่อนไขต่างๆ ของสังคมใหญ่ ทั้งนี้เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นตัวชี้แนะและบังคับให้สมาชิกในครอบครัวมีการตอบสนอง

ครอบครัวเป็นระบบย่อย (Subsystem) ภายใต้การควบคุมของระบบใหญ่ (Suprasystem) คือ สังคม ระบบย่อยแต่ละระบบและระบบใหญ่จะมีการปฏิสัมพันธ์ต่อกัน และมีอิทธิพลต่อกัน การมองสภาพการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นไม่ได้เพ่งเล็งว่าอะไรเป็นเหตุหรืออะไรเป็นผล แต่จะมองอย่างเป็นวงจรร (Circular causality) การหย่าแสดงออกถึงอาการพยาธิสภาพของสังคม ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่าสังคมเป็นทั้งปัจจัยหลักและปัจจัยเอื้อประการหนึ่ง สนับสนุนให้อาการนี้เกิดขึ้นและดำรงอยู่ トラบได้มีการจดทะเบียนสมรส ก็ย่อมมีการหย่าคู่กัน เพื่อให้สมบูรณ์ตามกฎหมาย ผลของการหย่าไม่เพียงแต่กระทบต่อสมาชิกครอบครัว แต่ยังมีผลกระทบต่อสังคมในวงกว้างอีกด้วย จึงเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของสังคมไทยที่ต้องตระหนัก ให้มีความสำคัญ ให้การช่วยเหลืออย่างจริงจัง ศึกษาทำความเข้าใจข้อมูลเชิงลึกของการหย่า สำหรับการเยียวยาบาดแผลจากการหย่าของสมาชิกในครอบครัว ด้วยการให้คำปรึกษาครอบครัว เป็นทางเลือกประการหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในสังคมไทย ทั้งนี้ควรมีการศึกษาค้นคว้า วิจัยเพื่อปรับให้เหมาะสมกับบริบทสังคมวัฒนธรรมต่อไป

สรุป

การหย่า เป็นการยุติชีวิตสมรสอย่างถูกต้องตามกฎหมาย องค์ความรู้เกี่ยวกับสภาวะการณ์การหย่าควรมีการศึกษาค้นคว้าวิจัยต่อไปอีกมาก เพื่อช่วยให้เข้าใจอย่างลุ่มลึกและเป็นแนวทางในการให้ความช่วยเหลือครอบครัวต่อไปอย่างเหมาะสม ถ้ามองการหย่าด้วยแนวคิดของทฤษฎีระบบจะเห็นได้ว่ามีความสัมพันธ์กับสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น การหย่าส่งผลกระทบต่อครอบครัวและสังคม ดังนั้นสังคมต้องเข้าไปมีบทบาทให้ความช่วยเหลือ การพัฒนาศาสตร์ด้านจิตวิทยาการให้คำปรึกษาครอบครัว น่าจะเป็นทางเลือกหนึ่งของสังคมไทยเพื่อนำไปใช้ในการการเยียวยาบาดแผลจากการหย่า

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2548). **สถิติอัตราการหย่าร้าง ปี พ.ศ. 2537 – 2543.** (ออนไลน์)
 ค้นหาจาก : <http://www.google.co.th/>. เข้าถึงเมื่อ กันยายน 18, 2548.
- จอห์น โนเดลและคณะ. (2530). **การปฏิวัติขนาดครอบครัวในประเทศไทย : การลดลงอย่างรวดเร็วของภาวะเจริญพันธุ์ในประเทศโลกที่สาม.** นภาภรณ์ หะวานนท์ (ผู้แปล). กรุงเทพฯ : ระจิตา.
- ไชยยศ เหมะรัชตะ. (2531). **ปัญหากฎหมายชาวบ้าน 1.** กรุงเทพฯ : นิติธรรม.
- บัญญัติ สุขศรีงาม. (2542). “การหย่าร้าง ปัญหาของสังคมยุคใหม่,” **ใกล้หมอ.** 23(9). กันยายน, 2542 : 37 – 38.
- วินัดดา ปิยะศิลป์. (2542). “การหย่าร้างกับพัฒนาการของเด็ก”, **วิชาการ.** 2(10). ตุลาคม 2542 : 69 – 72.
- ศุภลักษณ์ พงษ์พิงศ์สิทธิ์. (1994). “การปรับตัวของเด็กในครอบครัวหย่าร้าง”, **Journal of Institute of Mental Health.** Vol.2. December, 1994 : 49 – 53.
- หลุยส์ ดูปลาตาร์. (2533). **สถานะของหญิงมีสามีในประเทศสยาม.** ไพโรจน์ กัมพูสิริ (ผู้แปล). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อุมาพร ตรังคสมบัติ. (2541). **จิตบำบัดและการให้คำปรึกษาครอบครัว.** กรุงเทพฯ : เฟื่องฟ้า พรินติ้ง.
- Amato. P.R. (1996). “Explaining the Intergenerational Transmission of Divorce,” **Journal of Marriage and the Family.** 58(4) : 628 – 640.
- Carter, Betty and McGoldrick, Monica. (1989). **The Changing Family Cycle.** U.S.A. : Allyn and Bacon.
- Coleman, M. and Ganong, L.H. (1993). “Family and Marital Disruption,” **Family Relation : Challenges for the Future Volume 1 Current Issues in the Family.** California : SAGE.
- Kassin, Saul. (1995). **Psychology.** Boston : Houghton Mifflin.
- Lillard, L.A.; and Panis, C.W.A. (1996). “Marital Status and Mortality : The Role of Health,” **Demography.** 33(3) : 313 – 327.
- Matthew, L.S.; Wickrama, K.A.S. and Conger, R.D. (1996). “Predicting Marital Instability from Spouse and Observer Reports of Marital Interaction,” **Journal of Marriage and the Family.** 58(4) : 641 – 655.